

*Комарова О. Л.,**викладач кафедри перекладу і мовознавства
Міжнародного гуманітарного університету*

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ

Анотація. У статті представлено підходи провідних науковців до визначення самостійної роботи. Розглянуто і обґрунтовано необхідність організації самостійної роботи іноземних студентів на підготовчому відділенні у зв'язку з переходом вищих навчальних закладів на кредитно-модульну систему навчання. Визначено можливості вдосконалення самостійної роботи іноземних студентів.

Ключові слова: самостійна робота, кредитно-модульна-система навчання, іноземні студенти, початковий етап навчання.

Організація самостійної роботи студентів є одним із головних завдань сучасних ВНЗ, виступає як невід'ємна складова навчально-виховного процесу. Саме цей вид роботи дозволяє студентам опанувати навички навчальної, наукової та професійної діяльності, що сприяє поглибленню й розширенню знань, пробудженню інтересу до пізнавальної діяльності, оволодінню прийомами пізнання та розвитку пізнавальних здібностей. У сучасних умовах навчального процесу відбувається зменшення кількості аудиторних годин на навчання іноземної мови і організація самостійної роботи студентів набуває ще більшого значення і актуальності. Цей вид роботи охоплює підготовку до практичних занять, формує навички засвоєння спеціальної літератури, сприяє розширенню лексичного запасу студентів та вдосконаленню знань у галузі граматики [3]. Самостійна робота забезпечує підготовку іноземних студентів до науково-дослідної роботи за допомогою виконання індивідуальних науково-дослідних завдань. Ці завдання сприяють розвитку аналітичних, евристичних, когнітивних умінь. Типи завдань змінюються відповідно до етапу навчання.

Вища школа поступово перейшла на кредитно-модульну систему навчання.

У процесі вдосконалення професійної освіти акцент діяльності викладача дедалі зміщується з розробки нових форм і методів активізації власної діяльності на стимуляцію активності студента [1].

Відповідно навчальному плану підготовчого відділення для іноземних громадян Одеського Міжнародного гуманітарного університету, економічної спеціальності, строк навчання 10 місяців, при загальному обсязі 1116 годин, 456 годин заплановані на самостійну роботу студента. Особливості організації самостійної роботи іноземних студентів на початковому етапі пов'язані з недостатнім знанням російської та української мов, а також із психофізичною специфікою іноземних громадян. Але, на нашу думку, для іноземних студентів самостійна робота необхідна не лише для оволодіння змістом певної дисципліни, але й для формування здатності брати на себе відпо-

відальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення й вихід із проблемних ситуацій тощо.

На підготовчому відділенні Міжнародного гуманітарного університету передбачаються проведення консультативних та індивідуальних занять, які мають особливе значення для організації самостійної роботи іноземних студентів. Але ситуація ускладнюється різними чинниками: нестачею навчальної та навчально-методичної літератури для іноземних студентів, мовними складнощами, відсутністю або недостатньою кількістю читальних кімнат для самостійної роботи у гуртожитках, браком місць у читальних залах студентських бібліотек, відсутністю пізнавальних інтересів та навичок самостійної роботи, труднощі організаційного характеру, а саме – труднощі формування груп з урахуванням профілю навчання у зв'язку з нерівномірним прибуттям на навчання студентів-іноземців. У цьому разі, на наш погляд, предметна і комунікативна компетенція в навчально-професійній сфері не може бути сформована належним чином.

Маючи за мету проаналізувати принципи організації самостійної роботи з російської мови як іноземної, вважаємо за необхідне висвітлити основні підходи до її визначення, що сприятиме кращому розумінню цього складного дидактичного феномену.

Методика викладання дисциплін в умовах кредитно-модульної системи і окремі питання організації самостійної роботи викладача розглядаються в багатьох наукових працях Н.А. Єрошиної, М.М. Солдатенко, Б.А. Сусь, Л.М. Худолія, М. Скаткіна, Б. Єсіпова та інші. На думку вчених, для ефективної організації самостійної роботи необхідно дотримуватися таких принципів:

- активність студентів;
- індивідуалізація навчання;
- доступність матеріалу, що вивчається;
- чіткість та визначеність завдань;
- наочність;
- систематичність та послідовність у формуванні навичок самостійної роботи;
- свідомість та самостійність навчання;
- зв'язок із життям;
- наявність єдиних вимог щодо керування.

При організації самостійної роботи на підготовчому відділенні для іноземних студентів, перш за все, треба звернути увагу на принципи доступності, чіткості, визначеності завдань, на наявність єдиних вимог щодо керування самостійною роботою. Принцип доступності, принцип чіткості та принцип визначеності завдань для самостійної роботи з російської мови як іноземної передбачають контроль відповідності змісту завдань вже сформованим знанням та вмінням студентів, дотримання таких правил,

як поступовий перехід від легкого матеріалу до більш складного, від знайомого до незнайомого, контролюють обсяг завдань для самостійної роботи. Принцип систематичності та послідовності у формуванні навичок самостійної роботи зорієнтований на дотримання логічного порядку та послідовності у вивченні матеріалу. Систематичність самостійної роботи на підготовчому відділенні передбачає врахування логічної структури курсу, а послідовність – визначення оптимального порядку виконання завдання. Недотримання цього принципу приводить до нерозуміння навчального матеріалу або ускладнює його засвоєння. Важливим принципом при організації самостійної роботи є принцип подолання формального відношення викладачів до цієї форми навчальної роботи, який приводить до формального виконання студентами завдань та поверхового вивчення матеріалу.

Самостійна робота в навчальному процесі – це вид роботи, яка виконується без безпосередньої участі педагога, але з виконанням його завдання у спеціально відведений для цього час. Сучасна педагогічна наука звертає увагу на існування чотирьох різновидів самостійної діяльності у процесі навчання, кожен з яких відрізняється специфікою планування та постановкою мети:

- постановка мети та планування діяльності за допомогою педагога;
- постановка мети за допомогою педагога, планування роботи здійснюється суб'єктом навчання самостійно;
- постановка мети та планування здійснюється суб'єктом навчання самостійно в межах поставленого педагогом завдання;
- робота здійснюється суб'єктом навчання за власною ініціативою, студент визначає мету, план роботи і самостійно все виконує.

На підготовчому відділенні, на нашу думку, на початковому етапі, тобто у першому семестрі можливо використання лише перший вид самостійної роботи з іноземними студентами. У другому семестрі, при умовах опанування студентами граматики російської мови, оволодінням необхідним мінімумом граматичних конструкцій наукового стилю мовлення, необхідно пропонувати другий вид самостійної роботи. Третій та четвертий види самостійної роботи не передбачається на підготовчому відділенні для іноземних студентів, а тільки на старших курсах ВНЗ.

Організація самостійної роботи при викладанні російської мови як іноземної, а також інших дисциплін на економічній спеціальності підготовчого відділення, таких як: економічна та соціальна географія світу, математика, основи економіки, країнознавство, основи інформатики та обчислювальної техніки, сприяє поглибленню й розширенню знань, пробудженню інтересу до пізнавальної діяльності, оволодіння прийомами процесу пізнання, розвитку пізнавальних здібностей. Пропонується ознайомлення іноземних студентів під час самостійної роботи із відеоматеріалами російською мовою. Це дозволить активізувати самостійну роботу студентів за рахунок поєднання вербальних та невербальних засобів комунікації, професійної гри акторів, зміни сюжетної лінії тощо. На основі відеоматеріалів доцільно, на нашу думку, розробити низку завдань, які сприяють розвитку логічного мислення студентів та їх мовленнєвої компетентності.

Іноземні студенти беруть участь у різнорівневих процесах навчального пізнання під час виконання того чи іншого типу та виду самостійної роботи. Але треба враховувати, чим більше самостійності надається студенту, тим точніше треба визначити і довести до його відома обсяг знань, який він повинен засвоїти з кожної теми навчальних курсів. Для цього існують так звані тематичні бази знань, які містять перелік основних понять і положень, а також модель їх засвоєння (репродуктивний, конструктивний, творчий рівні). Модель засвоєння знань із теми повинен точно визначити, які з перелічених понять, теоретичних і практичних знань мають бути засвоєні на творчому, а які, відповідно, на репродуктивному чи конструктивному рівнях. Матеріали для самостійної роботи, їх обсяги добираються викладачем, він визначає терміни виконання й форми контролю.

Самостійна робота, як складова загального навчального процесу на підготовчому відділенні, на нашу думку, передбачає комунікативно-орієнтований підхід – один із основоположних шляхів у процесі навчання. Розпочинаючи цей шлях необхідно з обґрунтування мети навчання кожного предмету. Практика викладання російської мови як іноземної на підготовчому відділенні свідчить, що посилення навчально-професійної мотивації – найважливіший методичний «інструмент» викладача [5]. При опануванні російською мовою в обсязі базового курсу, розпочинається у другому семестрі вивчення початкових курсів загальноосвітніх дисциплін. Ми є прихильником раннього ведення наукового стилю мовлення до процесу навчання іноземних студентів з урахуванням між предметної координації в умовах єдиного мовного освітнього середовища, що ґрунтується на єдності предметних та комунікативних дій у навчальній діяльності. Пропонується викладачам підготовчого відділення під час проведення самостійної роботи звернути увагу на тексти, які поступово ускладнюються з використанням наукової лексики [4]. Лінгвістичні і психологічні дослідження останніх років свідчать про те, що текст набуває статусу основної комунікативної одиниці, якою людина користується в мовленнєвій діяльності. Пильна увага до тексту зумовлюється його функціями в навчальному процесі. Серед яких слід особливо виділити функцію розширення, поповнення мовних знань студентів, переважно лексичних, і функцію тренування мовного і мовленнєвого матеріалу. Професійно спрямовані тексти не тільки забезпечують студентів певними знаннями, але й розвивають здатність студентів до міжкультурної комунікації.

У сучасній науковій та науково-методичній літературі текст розглядається як багаторівнєве утворення [2]:

- мотиваційний рівень і рівень комунікативного наміру;
- предметно-денотативний рівень;
- змістовий або рівень змістового наповнення предикативних зв'язків та їх логічної організації у процесі осмислення;
- мовний рівень;
- мовленнєвий рівень;
- фонаційний план для усного тексту, який озвучується.

З методичних позицій найбільш перспективним і актуальним на підготовчому відділенні, на нашу думку, є подання тексту через його комунікативний зміст. Оскільки саме комунікативний зміст виявляє задум автора щодо

інтерпретації предметного змісту та є сумою його комунікативних намірів, або мовленнєвих інтенцій, які реалізуються певним упорядкуванням висловлювання і організовані певним чином.

На підготовчому відділенні пропонується проводити наступні науково-дослідні завдання:

– розташувати наведену лексику відповідно до алфавіту;

– виділити (назвіть або запишіть) головну, аргументовану, ілюструючи інформацію в тексті;

– складіть питальний і номінативний план тексту (формує вміння виділити в тексті смислові частини та узагальнено сформулювати інформацію);

– запишіть, поставте питання до учбового тексту;

– сформулюйте висновок, спираючись на інформацію тексту;

– напишіть із наведених джерел список літератури відповідно алфавіту, із сучасними вимогами оформлення.

Самостійна робота змістових модулів з російської мови як іноземної може складатися із десяти позааудиторних завдань, кожне з яких передбачає самостійне опрацювання текстів загальною кількістю 12000 знаків кожний; складання словника незнайомих слів, глосаріїв; пошук певної інформації; відповіді на запитання; складання плану наступного обговорення; складання коротких резюме та написання доповідей (рефератів) із наступною усною презентацією; самоконтроль за допомогою розроблених викладачем вправ у методичному посібнику.

У кожній тематичній базі знань мають також бути відповідні види контролю і треба дотримуватися педагогічних систем до контролю: об'єктивності перевірки та оцінки, систематичності, гласності, всебічності.

Заняття можуть проводитись з використанням розробленого методичного збірника індивідуальних занять. На заняттях після контролю теоретичних знань студенти самостійно виконують завдання, а викладач їх консультує, поетапно перевіряє роботу та під час перевірки визначає рівень їх теоретичної підготовки. У разі виникнення труднощів чи помилок викладач надає допомогу у виді вказівок та пояснень.

Найчастіше контроль виконання самостійної роботи студентів здійснюється викладачем шляхом опитування, співбесіди або письмової перевірки. Письмовий контроль, відповідно кредитно-модульної системи навчання, пропонується проводити шляхом тестування, який має певні переваги. По-перше, це об'єктивність, по-друге, результати тестування оцінюються за допомогою диференційованої шкали, що забезпечує більшу точність вимірювання отриманих знань. Обробка результатів текстів відбувається швидше, ніж перевірка письмових контрольних робіт.

Контроль за самостійною роботою студентів здійснюється протягом всього часу вивчення навчальної дисципліни та сприяє підвищенню мотивації студентів. Зав-

дяки своєчасної перевірки ступеня та повноти засвоєння навчального матеріалу, він сприяє покращенню якості засвоєння знань студентами.

Отже, самостійна робота набуває на підготовчому відділенні, з урахуванням специфіки навчання іноземних студентів, все більшого значення. Проблема самостійної роботи іноземних студентів в умовах докорінної перебудови вищої школи в Україні є надзвичайно важливою і вимагає подальшого дослідження як в теоретичному, так і в практичному плані. Для подолання недоліків в організації самостійної роботи іноземних студентів викладачам підготовчого відділення слід дотримуватись вимог і принципів її організації, вивчати і впроваджувати передовий педагогічний досвід в цьому напрямі.

Література:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 213с.
2. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку. – М.: Рус. яз., 1989. – 219с.
3. Методика преподавания русского языка как иностранного / [сост. Митрофанова О.Д., Костомаров Г. и др.] – М.: Рус. яз., 1990. – 268с.
4. Митрофанова О.Д. Научный стиль речи: проблемы обучения. – М.: Рус. яз., 1985. – 179с.
5. Скаткин М.Н. Совершенствование процесса обучения. – М.: Педагогика, 1971. – 208с.

Комарова Е. Л. Организация самостоятельной работы иностранных студентов на подготовительном отделении

Аннотация. В статье представлены подходы ведущих ученых к определению самостоятельной работы. Рассмотрена и обоснована необходимость организации самостоятельной работы иностранных студентов на подготовительном отделении в связи с переходом высших учебных заведений на кредитно-модульную систему обучения. Намечены возможности усовершенствования самостоятельной работы иностранных студентов.

Ключевые слова: самостоятельная работа, кредитно-модульная система обучения, иностранные студенты, начальный этап обучения.

Komarova O. The organization of the foreign students the independent work on the preparing department

Summary. Prominent scientists' definitions of the independent work are presented in the article. The necessity of organization of the foreign students the independent work in the process of teaching in the connection with the transition of the higher education establishment to the credit-modular system is considered and proved. The basic ways to improve foreign students the independent work are selected.

Key words: independent work, credit-modular system of education, foreign students, the initial stage of learning.